

Rond 1900 was Hoograven het gedeelte van Jutphaas dat werkgelegenheid bood aan voornamelijk ongeschoolde arbeiders. De bevolking bestond uit grote gezinnen en er heerste grote armoede. Velen verdienden hun boterham op de talrijke pan- en steenbakkerijen die zich langs de Vaartse Rijn bevonden. Vader, moeder, maar ook kinderen moesten keihard werken op de fabriek om rond te komen. Naar school gaan vonden de ouders niet belangrijk genoeg, dat was voor de kinderen van de ovenbazen en de heren van de steenfabrieken.

De arbeiders moesten hun geld voornamelijk in de zomermaanden verdienen. Men werkte dan van 's morgens vroeg tot 's avonds laat, soms wel elf tot veertien uur per dag. De vletschuiten (zie foto) met aangevoerde klei moesten, hoe laat het ook was, leeg gekruid worden. Een veertigjarige werkweek bestond nog niet en er waren ook geen sociale voorzieningen zoals de Werkloosheidswet.

De woonomstandigheden waren erbarmelijk. Een woning bestond uit een huiskamer, keuken en een zolder met één slaapkamer. Het kwam voor dat er drie gezinnen in een huis woonden en men moest zijn behoefte met meerdere gezinnen uit de straat op één droogcloset doen dat zich buiten het huis bevond. Drinkwater kwam zelfs uit de Vaartse Rijn.

De huisjes van de steenbakkers waren voornamelijk te vinden op de

Vletschuiten zijn smalle houten bootjes die door de slootjes van Hoograven uit de verre omtrek klei haalden voor de steen- en pannenbakkerijen.

stukjes Oude Kerkweg haaks op de Hoogravense en Verlengde Hoogravenseweg. De ovenbazen hadden een riantere woning. Zij woonden in een prachtig huis op het fabrieksterrein met uitzicht op de Vaartse Rijn, soms met theehuis en al.

In de winter lag de fabriek stil omdat de stenen en dakpannen buiten niet voldoende konden voordrogen. Diverse mannen neigden in die periode naar alcoholisme. Om de winter enigszins draaglijk door te komen waren de tuintjes achter het huis bestemd voor het verbouwen van groenten en aardappels. Ook verdiende men

wat bij met het houden van kippen. De eieren waren niet bestemd voor eigen gebruik maar voor de verkoop. Weer anderen fokten voor de feestdagen konijnen. Deze werden vetgemest, tegen de kerstdagen geslacht en verkocht in de stad. Met de opbrengst kon iets extra's voor de feestdagen worden gedaan.

Zo zien we wat er in woon- en werk-omstandigheden kan veranderen in honderd jaar.

Walter Kamps

Historische Kring Tolsteeg-Hoograven

www.hkth.nl